

УДК 341

ТУРИСТИЧНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЕЛИЩА ЯСІНЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Монастирський В.**Львівський національний університет імені Івана Франка*

Визначено особливості розвитку туризму на локальному рівні в окремо взятому селищі міського типу та його околицях. Наведено перелік найважливіших праць з досліджень природно-ресурсного потенціалу територій. Проаналізовано туристично-ресурсний потенціал селища міського типу Ясіня Рахівського району Закарпатської області. Оцінено наявність та сучасний стан туристичних ресурсів, їх використання, з метою визначення найбільш рентабельних напрямів туризму. На основі цього охарактеризовано найпопулярніші на сьогодні види туризму: гірськокожаний, пішохідний, екологічний, велосипедний та інші. Розкрито потенційні можливості селища Ясіня як з туристично-ресурсної так і з інфраструктурної сторони. Висвітлені питання раціонального та ефективного використання природних та історико-культурних ресурсів, дотримання гранично допустимих норм навантаження на дані ресурси та пропагування туризму із здійсненням якомога меншого впливу на навколишнє та історико-культурне середовище.

Досліджено основні проблеми, що перешкоджають розвитку місцевого туризму на українському та світовому ринках. Запропоновані механізми удосконалення туристичної інфраструктури селища Ясіня та окреслені перспективні напрямки розвитку туризму.

Ключові слова: Закарпаття, Рахівський район, Ясіня, Карпатський регіон туристично-ресурсний потенціал, туристичні ресурси, туристична індустрія, туристична територія, туризм, історико-культурні ресурси, туристична інфраструктура, проблеми, перспективи.

Постановка проблеми. У сьогоденному суспільстві туризм став невід'ємною частиною життя населення. Це одне з важливих соціально-економічних явищ сучасності. Немає сумніву у тому, що значення туризму як виду людської діяльності й галузі економіки в майбутньому тільки зростатиме.

Питання вивчення та дослідження туристично-ресурсного потенціалу регіонів та окремих населених пунктів нашої країни є надзвичайно актуальним у наш час. У період стрімкого розвитку туристичної галузі надзвичайно важливим є ідентифікація місць із найбільшим туристичним потенціалом та визначення подальших шляхів їх гармонійного розвитку.

Дослідження певної території з метою визначення пріоритетних напрямків розвитку туризму повинне базуватися на вивченні наявного туристично-ресурсного потенціалу, що визначає специфіку надання туристичних послуг в межах даної території.

На сьогодні все помітнішим стає значення туризму як галузі економіки країни. Туристична індустрія – це система виробничих, транспортних, торговельних, сервісних підприємств і засобів розміщення, призначена для задоволення попиту на туристичні товари і послуги, підготовку кадрів та процес виробництва, реалізації і споживання туристичного продукту на основі використання природних багатств, матеріальних і духовних цінностей суспільства [2]. Оцінка сучасного стану туристичного потенціалу проводиться з метою визначення найбільш розвинених галузей туризму та дослідження можливих проблем та перспектив розвитку туризму.

Аналіз останніх досліджень. У загальному туристично-ресурсний потенціал на сьогодні є достатньо опрацьований у наукових джерелах, вивчені його теоретичні аспекти та визначенні основні критерії його аналізу. Аналіз туристично-ресурсного потенціалу території заснований на теоретичному вивченні основних аспектів дослідження туристичних ресурсів, що включає визначення виду наявних ресурсів, їх стану, структури та створення системи їх належного ефективного використання [1, с. 31].

Теорію туризму в Україні розробляли такі вчені як Мальська М. П., Рутинський М. Й., Любіцева О. О., Ананьєв М. А., Бейдик О. О., Зачиняєв Н. П., Мироненко М. С., Поповича С. І., Квартальнов В. О., Твердохлебов І. Т., Фалькович Н. С., що сформулювали основні аспекти аналізу туристично-ресурсного потенціалу території, яку ми використали як основу у своїй статті.

Основною метою аналізу туристично-ресурсного потенціалу певної території є одержання необхідної кількості інформації для визначення ступеня її забезпечення туристичними ресурсами та визначення на їх основі перспективних напрямків розвитку туризму.

Цілі. У статті ставляться такі основні завдання та цілі:

- проаналізувати туристично-ресурсний потенціал смт. Ясіня;
- дати оцінку сучасному стану туристичної індустрії;
- визначити проблеми у розвитку туризму та знайти можливі шляхи їх вирішення;
- окреслити тенденції та перспективні напрямки розвитку туризму.

Виклад основного матеріалу. Туристично-ресурсний потенціал – це сукупність усіх наявних природних, історико-культурних, інфраструктурних та інших ресурсів, що використовуються або можуть бути використані для організації туризму на певній території. Отже, туристично-ресурсний потенціал території складають усі наявні на ній запаси, що можуть бути використані в туризмі, тобто туристичні ресурси [3].

Закарпаття – туристична область із багатими природними ресурсами, давньою історією, культурою та самобутніми народними традиціями. Це все сприяє швидкому розвитку туристичної галузі у районах області. Рахівський район є одним із найбільш туристично-привабливих. Завдяки природнокліматичним факторам, зручному географічному розташуванню та системі шляхового сполучення Рахівщина перетворюється в потужну туристично-рекреаційну зону із великою кількістю туристичних центрів. Одним із них є селище міського типу Ясіня [4].

Ясіня (венг. Kýchsmezs/Керешмезо) – селище міського типу в Рахівському районі Закарпатської області України. Селище засноване у 1583 році. У 1919 р. воно було центром Гуцульської Республіки. Селище Ясіня знаходиться на відстані 45 км від географічного пункту “Центр Європи”. Ясіня лежить на висоті 650 м над рівнем моря у підніжжя вершин Говерла, Петрос і Близниця. Територією селища протікають річки Чорна Тиса і Лазіщина, які зливаються в центрі населеного пункту. Вперше «Ясіня» згадується в документах 1555 р. Назва селища пов’язана з ясеневим лісом. Ясеневе дерево і вівця зображені на стародавньому гербі селища [6].

Селище Ясіня володіє надзвичайно великою кількістю природних, історико-культурних та соціально-економічних ресурсів, що становлять необхідну туристичну базу. Кліматичні умови Ясіня є досить сприятливими для розвитку як зимових, так і літніх видів туризму. Найбільш розвинутими є гірськолижний, санний, гірський, рекреаційний, пішохідний та сільський зелений туризм. Гідрологічні ресурси Ясині відіграють важливе значення для розвитку місцевого туризму. Вони створюють умови для розвитку не лише спортивного водного туризму (сплавів), а й мають чимале естетично-рекреаційне значення.

Завдяки наявності гірськолижних трас і підйомників добре розвинуті зимові види спорту. Наявність історичних, культурних та архітектурних пам’яток сприяють розвитку екскурсійної справи, а наявність розвинутої мережі закладів розміщення, харчування та транспортних шляхів забезпечують розвиток туризму в цілому.

Селище Ясіня є початковим пунктом багатьох туристичних маршрутів, що відрізняються за типами, призначенням, віковою категорією учасників, протяжністю, тривалістю та іншими ознаками. Таке різноманіття маршрутів здатне повністю задовольнити туристичний попит. До послуг туристів тут пропонують велику кількість пішохідних, велосипедних, водних маршрутів. Найбільшою популярністю у зимовий період безумовно користуються гірськолижні тури на курорт Драгобрат, а у весняно-літній найактуальнішими є велотури, водні сплави по річці Чорній Тисі та пішохідні походи по Чорногірському та Свидовецькому хребтах.

Безумовно, тутешній м’який клімат, мальовничі гірські ландшафти, багата історія та культура місцевих жителів – усе це приваблює туристів не тільки з України, але і з інших країн. Проте незважаючи на наявність широкого різноманіття туристичних ресурсів та високу перспективність селища, тут існує ряд проблем у розвитку туристичної галузі, що потребують якнайшвидшого та найповнішого вирішення. Це сприятиме більш гармонійному розвитку туристичної галузі у Ясині, збільшення туристичних потоків та активізації фінансових надходжень у місцевий бюджет.

Селище Ясіня знаходиться у межах Карпатського туристичного регіону, що займає друге місце в Україні за обсягом доходів від рекреаційної сфери. Тому є абсолютно очевидним той факт, що туризм є найперспективнішим напрямком розвитку краю.

Спектр видів туризму, які можна було б успішно розвивати в регіоні Українських Карпат, дуже широкий. Справа стоїть лише за інвестиціями і зваженою рекламною політикою. Проте не варто забувати і про ті види туризму які вимагають лише організаційних і творчих зусиль.

Найвищого розвитку у селищі досягнув гірськолижний туризм, цьому сприяли наявність гірського рельєфу та надзвичайно сприятливі кліматичні умови за яких сніговий покрив тримається з жовтня по травень. Гірськолижний туризм має тут розвинуту інфраструктуру, що забезпечує зимовим екстрималам комфортний відпочинок. Зимові види спорту та відпочинку є найбільш перспективним напрямком розвитку туризму в Ясині, оскільки тут є усі необхідні засоби та умови для його швидкого розвитку. Прогнозовано, що саме цей вид туризму і надалі зберігатиме свої лідируючі позиції у зимовий період.

Тепла половина року у Ясині відкриває перед відпочивальниками інші, не менш захоплюючі можливості та перспективи, а саме екологічний, гірський пішохідний та водний туризм.

Екологічний туризм за останні роки стає дедалі популярнішим серед туристів, оскільки він здійснює

мінімальний вплив на навколишнє середовище, але є не менш захоплюючим та цікавим, ніж інші види туризму. Екологічний туризм набув широкого поширення у цій місцевості через наявні тут природоохоронні території – Карпатський біосферний заповідник, Карпатський національний парк. Ясіня розташована біля підніжжя таких відомих вершин Українських Карпат як Говерла, Близниця та Петрос. Це створює ідеальні умови для розробки екологічних маршрутів із відповідним пунктом у Ясині, оскільки це є надзвичайно вигідним із точки зору доступності гір. Окрім цього Ясінянські околиці надзвичайно мальовничі, є надзвичайно велика кількість цікавих природних пам'яток (водоспад, річки, озера), а ліси навколо переповнені рідкісними та ендемічними видами рослин та тварин, що зробить екологічні маршрути надзвичайно цікавими та пізнавальними.

Перспективним та популярним напрямком розвитку туризму є пішохідні та велосипедні маршрути. Щорічно велика кількість туристів проявляють бажання взяти участь в походах Чорногірським хребтом та піднятись на найвищу вершину України – Говерлу. Для підтримки розвитку пішохідного та велосипедного туризму необхідно проводити маркування гірських стежок та покращити якість інфраструктурних об'єктів на маршрутах, туристичних притулків для ночівлі та відпочинку туристів, створити пункти технічного обслуговування велосипедів. Розвиток водного туризму при наявності сприятливих природних умов потребує розширення матеріально-технічної бази для організації сплавів, розробка нових водних маршрутів різних категорій складності, підготовки водних інструкторів.

Ясіня має великий потенціал для розвитку пізнавального або екскурсійного туризму. Тут можна організувати як природничі, так і історико-культурні екскурсії, оскільки є велика кількість і природних (водоспад Труфанець, Драгобратське озеро, панорами гір), і історико-культурних об'єктів (дві дерев'яні гуцульські церкви XVIII ст.) та музеїв (історико-краєзнавчий, музей фотографії та музей старовинних меблів). Екскурсії можуть бути як пішохідними, так і носити характер кінних прогулянок. В даний час у Ясині проводиться будівництво ще одного музею – музею Гуцульщини, метою якого буде ознайомлення із культурою, традиціями та побутом гуцулів. Цей музей стане осередком самобутньої гуцульської культури та привабить у містечко ще більшу кількість відвідувачів.

Все ширшого поширення у Ясині набуває сільський зелений туризм, оскільки для його розвитку тут є усі необхідні ресурси: сприятливий клімат, чисте повітря, мальовничі пейзажі,

гостинне та привітне населення, неповторна культура та місцеві традиції. Окрім цього розвитку сільського зеленого туризму сприяє також зростаюча тяга населення до природи, усе більше міських жителів прагне відпочивати високо в горах на свіжому повітрі якомога далі від цивілізації та міської метушні.

Слід також зазначити що в селищі розвинена мережа закладів розміщення туристів. Готельна мережа Ясині представлена малими готелями, котрі, втім, пропонують високий рівень обслуговування туристів. Кількість номерів у таких готелях не перевищує 20 із загальною місткістю номерного фонду до 50 місць.

До таких належать готельні комплекси „Меридіан” та „Скіфське полювання”, гостинний двір „Затишок”, готелі „Гейзобар”, „Ліон”, „Карпатська Орхідея”, «Едельвейс» та багато інших. Готелі Ясині не класифіковані за зірковістю, проте мають сертифікати відповідності. За ціновою політикою готелі Ясині належать до готелів середнього класу зорієнтовані на широке коло споживачів та мають різну кількість номерів, що відрізняються за типом обслуговування. Більшість із них забезпечують харчування туристів – напівпансіон (дворазове харчування) або тільки сніданок. За поверховістю готелі Ясині належать до малоповерхових, кількість поверхів у них не перевищує двох. За формою власності – приватні. Усі готелі Ясині – універсальні, тобто призначені для обслуговування будь-яких категорій відвідувачів.

Проаналізувавши туристично-ресурсний потенціал смт. Ясіня та дослідивши стан найрозвинутіших видів туризму складається позитивне враження про стан галузі туризму в цілому. Але, місцеві підприємці, що безпосередньо працюють з туристами зазначають і про існуючі проблеми у цій галузі:

- недостатнє забезпечення загальнодержавної підтримки туризму;
- несприятливий інвестиційний клімат;
- відсутність чіткої стратегії розвитку туризму та чіткого його регулювання;
- перевищення норм навантаження на природні та історико-культурні ресурси;
- низька інформаційна база та низький рівень рекламної компанії;
- недостатньо розвинена загальна туристична інфраструктура, а також система транспортного обслуговування туристів;
- спонтанна і несистемна забудова сприятливих для розвитку туризму територій;
- недостатня якість надання туристичних та супутніх послуг;
- відсутність централізованого контролю якості туристичних послуг;

- недостатність кваліфікованих кадрів у галузі туризму;

- залишки старих систем обслуговування та низький рівень комп'ютеризації й автоматизації;

- відсутність коштів на реконструкцію історико-культурних пам'яток та облаштування музейних експозицій.

Вирішення цих та багатьох інших проблем є обов'язковими для забезпечення подальшого розвитку туризму у Ясині. Їх вирішення повинно у першу чергу забезпечуватись органами влади. Роль держави у розв'язанні проблем розвитку туризму полягає у:

- створенні прозорої нормативно-правової бази туризму;

- створенні сприятливого клімату для інвестиційної діяльності;

- створенні стандартів якості, що відповідають світовим нормам;

- збільшенні фінансування об'єктів туризму;

- створення умов для навчання персоналу у галузі туризму;

- здійснення контролю якості наданих послуг.

Важливим є також питання раціонального та ефективного використання природних та історико-культурних ресурсів. Необхідним є неухильне дотримання гранично допустимих норм навантаження та пропагування туризму із здійсненням якомога меншого впливу на навколишнє середовище, проводити реконструкцію історичних та культурних об'єктів. Це дозволить зберегти їх туристичну атрактивність та забезпечить їм довготривале існування.

Не менш значущим для розвитку туризму є наявність транспортної інфраструктури. Необхідними є розбудова доріг, створення маркованих стежок для пішохідних та велосипедних походів. Тому розвиток туристичної інфраструктури та транспортних шляхів сполучення є одним із першочергових завдань.

Суттєвим моментом є вирішення питань, щодо пропагування туризму. Створення інформаційного забезпечення та розробка рекламної кампанії дозволить дізнатись потенційним туристам, не лише про широкі можливості для занять гірськолижним туризмом, а й про інші не менш цікаві природні та історико-культурні пам'ятки та об'єкти, що збільшить кількість відвідувачів, а отже і рівень фінансових надходжень до місцевого бюджету.

Актуальним залишається питання якості послуг та їх вартості. Недосконалість у питаннях якості послуг є наслідком використання застарілих систем обслуговування. Тому важливим є впровадження у сфері туризму інноваційних технологій, досягнень науково-технічного прогресу та використання національного та світового туристичного досвіду.

Висновки. Дослідивши туристично-ресурсний потенціал селища міського типу Ясіня Рахівського району Закарпатської області можна зробити висновок, що селище має багатий туристичний потенціал та може скласти гідну конкуренцію іншим туристичним центрам Карпатського регіону.

Селище Ясіня є особливо багатим на природні туристичні ресурси. Це, в першу чергу, його високогірне розташування, а також наявність сприятливих кліматичних умов, розвинута річкова система та багатий і рідкісний рослинний та тваринний світ. Усі ці ресурси зумовили розвиток тут багатьох видів туризму.

Проте розвиток туризму у селищі міського типу Ясіня має і ряд проблем, вирішення яких покращить якість туристичного обслуговування, мінімізує шкідливий вплив на туристично-ресурсний потенціал, підвищить економічний рівень життя місцевого населення та вирішить проблему безробіття.

У загальному, туризм у селищі Ясіня має широкі перспективи для розвитку багатьох видів туризму. Найперспективнішими напрямками є: гірськолижний, екологічний, гірський пішохідний, велосипедний, пізнавальний та сільський зелений туризм. За умов економного використання усіх природних та історико-культурних ресурсів, вдосконалення інфраструктури та збільшення економічних інвестицій у розвиток туризму Ясіня має усі шанси перетворитися на один із провідних туристично-рекреаційних центрів Карпатського регіону.

Список літератури

1. Любіцева О.О., Туристичні ресурси України / О.О. Любіцева, Є.В. Панкова, В.І. Стафійчук // Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2007. – 369 с.
2. Мальська М.П. Туристичний бізнес: теорія та практика / М.П. Мальська, В.В. Худо // Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 424 с.
3. Рунців О. І. Туристичні ресурси України / О.І. Рунців / Конспект лекцій – Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 2006.
4. Сітницький Ю. І. Мандрівки по Карпатах (пугівник) / Ю.І. Сітницький // Львів: «Біблос»-«Брук», 1993. – 96 с.
5. Електронний ресурс: <http://carpaty.net/?p=11006&lang=uk>
6. Електронний ресурс :<http://www.nedaleko.ua/city>

Монастырский В. Туристическо-ресурсный потенциал поселка Ясиния Закарпатской области. Определены особенности развития туризма на локальном уровне в отдельно взятом поселке и его окрестностях. Приведен перечень важнейших работ по исследованиям природно-ресурсного потенциала территорий. Проанализированы туристско-ресурсный потенциал поселка городского типа Ясиня Раховского района Закарпатской области. Оценено наличие и

современное состояние туристических ресурсов, их использования, с целью определения наиболее рентабельных направлений туризма. На основе этого охарактеризованы популярные на сегодня виды туризма: горнолыжный, пешеходный, экологический, велосипедный и другие. Раскрыты потенциальные возможности поселка Ясиня как с туристско-ресурсной так и с инфраструктурной стороны. Освещены вопросы рационального и эффективного использования природных и историко-культурных ресурсов, соблюдения предельно допустимых норм нагрузки на данные ресурсы и пропаганды туризма с осуществлением минимального влияния на окружающую и историко-культурную среду.

Рассмотрены основные проблемы, препятствующие развитию местного туризма на украинском и мировом рынках. Предложенные механизмы усовершенствования туристической инфраструктуры поселка Ясиня и намечены перспективные направления развития туризма.

Ключевые слова: Закарпатье, Раховский район, Ясиня, Карпатский регион, туристско-ресурсный потенциал, туристические ресурсы, туристическая индустрия, туристическая территория, туризм, историко-культурные ресурсы, туристическая инфраструктура, проблемы, перспективы.

Monastyrskyy V. The tourism resource capacity of the urban village Yasyniia in Zakarpattia region. The features of tourism development at the local level in a particular urban village and its neighborhood are established. The list of the most important works of the researches of tourism resource capacity of areas has been presented. The capacity of tourism resources of Yasyniia has been analyzed. Yasyniia is an urban village located in Rukhiv district in Zakarpattia region. Availability and modern condition of tourism resources, its exploitation with the purpose of identifying the most profitable areas of tourism has been estimated. Based on it the most popular types of tourism are following: skiing, hiking, environmental, cycling, etc. Prospective opportunities of Yasyniia from the sides of tourism resources and infrastructure have been opened. The efficient and effective exploitation of natural, historical and cultural resources, adherence of the maximum allowable loading rate and tourism promotion with the pressure of the least possible impact on the historical and cultural environment have been considered.

The main problems preventing the development of the local tourism on the ukrainian and worlds markets have been determined. Actions of tourism infrastructure improving of Yasyniia have been suggested. Prospective directions of tourism development were marked.

Key words: Zakarpattia, Rukhiv district, Yasyniia, Carpathian region, tourism resource capacity, tourism resources, tourism industry, tourism area, tourism, historical and cultural resources, infrastructure of tourism, issues, opportunities.